

Dönem : 3

Toplantı : 2

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 399

Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı konsolide bilânçosuna ait raporun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/508)

Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı konsolide bilânçosuna ait raporun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/508)

T. C.

Sayıştay Başkanlığı

Sayı : 639692/1531

27 . 4 . 1971

Millet Meclisi Başkanlığı makamına

832 sayılı Sayıştay Kanununun 87 nci maddesi hükmü uyarınca düzenlenen, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne bağlı döner sermayeli işletmelerin 1965 takvim yılı konsolide bilânçosu hakkındaki 1 eki ile 1. sayfadan ibaret bulunan raporun ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Rıza Turgay
Sayıştay Başkanı

Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı konsolide bilânçosuna ait rapor

PLÂN

Başlangıç :

1. İdari bünye ve kuruluş amaçları
2. Bütçenin hazırlanması
3. Kadro durumu
  - a) Memur kadroları
  - b) Hizmetli kadroları (D cetveli)
  - c) E cetveli kadroları
  - d) Döner sermaye personel kadroları
4. Bilânço :
  - A) Aktifin incelenmesi
    - I - İlişiksiz hesaplar
    - II - İştirakler
    - III - Sabit kıymetler (Gayrimenkuller)
  - B) Pasifin incelenmesi
    - I - İlişiksiz hesaplar
    - II - Sermaye hesabı
    - III - İhtiyatlar
5. Kâr ve zarar hesabı
6. Yatırımlar
7. Sonuç

Başlangıç :

22.5.1964 tarihinde yürürlüğe giren Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlemesinin düzenlenmesi hakkındaki 468 sayılı Kanunun 5 nci maddesindeki (Anayasanın 127 nci maddesinin

1 ci fıkrası gereğince Sayıştayın denetimine tâbi olan genel ve katma bütçeli dairelerin idare ettikleri döner sermayelerin denetimi de sayıştayca yapılır) hükmüne dayanılarak Genel Kurulumuzca alınan 1 . 11 . 1965 gün ve 3064/3 sayılı karar gereğince; 5433 sayılı Kanunun 15 nci maddesi uyarınca 1 . 3 . 1950 - 1 . 3 . 1964 tarihleri arasında denetimi Başbakanlık Yüksek Denetleme Kuruluna tâbi olan Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne bağlı döner sermayeli işletmeler 1964 yılından itibaren Sayıştayın denetimine tâbi kılınmıştır.

Buna göre Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı döner sermaye konsolide bilançosu ve ekleri Sayıştayca incelenmiş, elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

1. İdari bünye ve kuruluş amaçları :

1 Mart 1950 tarihinde yürürlüğe giren 5433 sayılı Kanun uyarınca 1937 yılında kurulan Ziraat Kombinalar İdaresi ve 1938 yılında kurulan Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumunun birleştirilmesi ile kurulmuş olan Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün idari bünyesi ve kuruluş amaçları 1964 yılı raporunda geniş olarak açıklanmıştır.

2. Bütçenin hazırlanması :

Kuruluş Kanununun 4 ncü maddesi gereğince kadro ve bütçe tasarısı, iş programı ve plânı Genel Müdürlük Yönetim Komisyonunca hazırlanmakta ve birinci derece ita âmiri olan Tarım Bakanının onayından sonra yürürlüğe girmektedir.

Kadro durumu :

a) Memur kadroları :

Kanuni Kadro	1964 yılı L. cetveli	Fiilî Kadro	1965 yılı L. cetveli	Fiilî Kadro
493	171	322	190	303

5433 sayılı Kuruluş Kanununa ekli 1 ve 2 sayılı cetvellerle 474 aded kadro verilmiş ve 107 sayılı Kanunla da 19 aded Sivil Savunma Uzmanı kadrosu ilâve edilerek kadro adedi 493 e yükseltilmiştir.

Katma bütçenin 1964 yılı ile kıyaslamalı kadro durumu yukardaki tabloda gösterilmiştir. 1964 yılına göre 19 aded fazlası ile 190 aded kadro (L) cetveline alınmış, fiilî kadro 303 e düşmüştür.

b) (D) cetveli (Hizmetli kadroları)

1964 yılı Aded	1965 yılı Aded
395	394

1964 ve 1965 yılları bütçelerine bağlı (D) cetveli hizmetli kadrolarına ait kıyaslamalı tablo yukarıda gösterilmiş olup, 1964 yılına göre bir aded kadro eksilmiştir.

c) 1965 yılında alınan (E) cetveli kadroları (Geçici hizmetliler) :

1965 yılı bütçesine bağlı (E) cetveline konulan tertiplerden Bakanlar Kurulu kararı ile 10 ncu dereceden 1 ve 11 nci dereceden de 13 aded olmak üzere 14 aded geçici hizmetli kadrosunun alındığı görülmüştür.

d) Döner sermaye personel kadroları :

1 9 6 4 Yılı		1 9 6 5 Yılı	
Geçici çeşitli hizmetliler	Sürekli işçi ve ustalar	Geçici çeşitli hizmetliler	Sürekli işçi ve ustalar
46	2 386	48	3 249

Döner sermayeye ait merkez ve işletmeler için 1964 ve 1965 yıllarına ait kıyaslamalı kadro durumu yukarıda tabloda gösterilmiştir. Geçici çeşitli hizmetliler kadrosunda 1964 yılına göre 2, sürekli işçi ve ustalarda ise, 863 aded artış görülmektedir.

4 — Bilânço :

A) Aktifin incelenmesi :

1 — Bilânçonun aktifinde bulunan hesaplardan iştirakler ve gayrimenkuller hesapları dışında kalanlarda ilişik görülmemiştir.

II - İştirakler :

	Taahhüdülen	Ödenen	Kalan
Tiftik - Yapağı A. Ş.	4 000 000	4 000 000	
Kauçuk Sanayii A. Ş.	1 200 000	242 344	957 656
Gıma T. A. Ş.	200 000	200 000	
Güney - Doğu Sanayii ve Ticaret A. Ş.	3 902 500	792 415	2 300 085
Toplam	8 492 500	5 234 759	3 257 741

Genel Müdürlüğün yukarıda isimleri görülen anonim şirketlere Bakanlar Kurulu kararı ile ödenmiş sermaye olarak 5 234 759 liralık iştiraki vardır.

1 200 000 lira ile iştirak edilen Kauçuk Sanayii A. Ş. tasfiye halinde olup, 1965 yılı içinde 357 656 lirası tasfiye edilmiş; ödenmiş sermayeden kalan 242 344 lirasının da 1966 yılında zarar kaydedildiği anlaşılmıştır.

5433 sayılı Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanununun konu ile ilgili olan ve Genel Müdürlüğün asıl görevlerine ait 2 nci maddesinin (üretim ve yetiştirme konusunda bu işleri başarabilecek kurum ve çiftçilerle işbirliği yapmak) tarzındaki (b) fıkrası hükmü ile; aynı maddenin (a) fıkrasında sayılan ve yurt çiftçiliğinin yüksek vasıflı tohum, damızlık, fidan, arıcılık ve kümes hayvancılığı ihtiyacını sağlamak amacıyla dayanan (Üretim ve yetiştirme) konularında Genel Müdürlüğe bu işlerin üstesinden gelebilecek özel veya tüzel kişilerle ortaklaşa faaliyette bulunmak imkânları tanınmıştır.

Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne iştirak edilen Anonim ortaklıkların Genel Müdürlüğün kuruluş amaçlarına uygunluk derecesi, bu ortaklıklar esas sözleşmeleri incelenerek araştırılmıştır.

İlgili Anonim ortaklıkların esas sözleşmelerinin işgal konuları ile ilgili 4 ncü maddeleri 1964 yılı raporuna aynen yazıldığından buraya alınmamıştır.

Esas sözleşmelerinde yazılı işgal konularına göre, Güney - Doğu Sanayii ve Ticaret A.Ş. ile Gıma T.A.Ş. nin, 5433 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) ve (b) fıkralarında öngörülen yurt çiftliğine yararlı olacak nitelikteki (üretim ve yetiştirme) konularıyla ilgili faaliyette bulunmadıkları;

Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketinin ise, esas sözleşmesinin 4 ncü maddesinin (a), (c) ve (d) işaretli fıkraları uyarınca koyun ve tiftik keçisi yetiştiriciliği ile işgal ettiği anlaşılmıştır.

5433 sayılı Kanunun sözü edilen 2 nci maddesine uygun olarak 27 . 12 . 1966 gün ve 6/7484 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak Güney - Doğu Sanayii ve Anonim Şirketine;

5433 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi uyarınca alınan Tarım Bakanının onayını havi 8 . 6 . 1956 gün ve 235 sayılı Genel Müdürlük Yönetim Komisyonunun kararına istinaden Gıma A.Ş. ne;

24 . 9 . 1955 gün ve 4/5899 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden de Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketine iştirakte bulunulduğu; 6 . 4 . 1956 gün ve 141 sayılı Yönetim Komisyonu kararıyla 1 200 000 lira kuruluş sermayesi taahhüdedilen ve 600 000 lirası ödenmiş bulunan Kauçuk Sanayii Türk Anonim Ortaklığına ait iştirak payından; bu kurumun bilâhara tasfiyeye tabi tutulmuş olması sonucunda, 348 055,62 lirasının nakden, 9 600 lirasının bono ve tahvil olarak, 638,63 lirasının ise mahsuben geri alındığı ve kalan 241 705,75 lirasının da 1966 yılında zarar kaydedildiği, anlaşılmış; ayrıca, iştirakte bulunan şirketlerin kâr ve zarar durumlarını gösteren tasdikli cetvelerin incelenmesi sonucunda;

Güney - Doğu Sanayii ve Ticaret A.Ş. nin 1958 den 1969 yılına kadar geçen 11 yıllık dönemde 377 815,24 lira zarar ettiği;

Gıma T.A.Ş. nin, 1956 - 1968 yılları arasındaki 13 yıllık faaliyeti devresinde 11 578 802,28 lira kâr sağladığı;

Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş. nin ise 1956 - 1968 yılları arasında geçen 13 yıllık çalışma dönemini kapsıyan zararlarının 14 472 185,41 liraya ulaştığı görülmüştür.

Genel Müdürlükçe işbirliği yapılan bazı kurumların, bilâncolarını zararlar kapamaları, faaliyetleri kâr gayesine dönük olmıyan Devlet Üretme Çiftliklerinin amaç ve görevleri yönünden, tenkit ve temenniye mucip bir hal arz etmemekle beraber;

5433 sayılı Kanununun 2 nci maddesinin (a) ve (b) fıkralarında öngörülen yurt çiftçiliğine yarar sağlayacak nitelikteki (yetiştirme ve üretme) konularıyla ilgili faaliyetlerde bulunmıyan Gıma ve Güneydoğu Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketleriyle işbirliği yapılmış olması, Kuruluş Kanununun amacına uygun düşmemektedir.

Hal böyle olunca;

a) Anasözleşmesinin 4 ncü maddesinin (a), (c) ve (d) işaretli fıkralarına göre, (Koyun ve tiftik keçisi yetiştiriciliği) ile de iştigal ettiği anlaşılan Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketine, Genel Müdürlükçe yapılmış olan 4 000 000 liralık iştirakin yerinde bulunduğu;

b) 5433 sayılı Kanununun, yukarda anılan 2 nci maddesinin (a) ve (b) fıkralarına ilişkin (üretme ve yetiştirme) konularında faaliyet göstermedikleri, kendi esas mukavelenamelerinin 4 ncü maddelerindeki hükümlerle sabit olan Gıma Türk Anonim Şirketi ile Güneydoğu Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketine yapılan iştiraklerin ise, tasfiyelerinin gerekeceği;

c) Ayrıca, 1965 yılı konsolide bilânço aktifindeki (A) işaretli (Sermaye hesabında gösterilmiş bulunan söz konusu iştiraklerin; bundan böyle, mezkûr bilânçoda tamamen müstakil bir hesapta gösterilmesinin, muhasebe tekniğine daha uygun düşeceği kanısına varılmıştır.

III - Sabit Kıymetler (Gayrimenkuller) :

	1964	1965	Fark
	Lira Kuruş	Lira Kuruş	Lira Kuruş
1. — Arazi	7 372 472	6 974 270 39	398 201 61
2. — Arazi ıslahı	6 396 704	7 208 852 34	812 148 34
3. — Nebat sermayesi	6 737 329	6 519 747 52	217 581 48
4. — Binalar	33 369 009	37 001 358 21	3 632 349 21
5. — Yollar, köprüler, rampalar	5 961 755	7 630 841 51	1 669 086 51
6. — Tesisat ve tertibat	14 586 774	18 325 445 04	3 738 671 04
7. — Yapılmakta olan bina ve tesisler	16 591 736	17 056 579 04	464 843 04
Toplam	91 015 779	100 717 094 77	9 701 315 77

1964 yılına göre 9 701 315,77 lira artış gösteren 100 717 094,77 lira tutarındaki gayrimenkullerden azalan bakıyeler usulü ile 23 668 861,84 lira amortisman bedeli düşülmüş ve aktifte 77 050 232,93 lira gayrimenkul gösterilmiştir.

5433 sayılı Kanununun 11 nci maddesinde (döner sermayenin ödenmiş miktarının % 35 inden fazlası gayrimenkule yatırılmaz) hükmü bulunmaktadır.

Mevcut gayrimenkul miktarı ise kanunla tahsis edilen 120 000 000 liralık sermayenin % 83,9 unu, halen mevcut sermaye olan 231 841 976,90 liranın da % 43,4 ünü bulmaktadır.

5433 sayılı Kanununun 11 nci, Medeni Kanununun 619 ve 641 nci maddeleri göz önünde tutularak bilânçonun aktifinde bulunan arazi ve binalardan başka arazi ıslahı, nebat sermayesi, yollar, köprüler, rampalar, tesisat ve tertibat ve yapılmakta olan bina ve tesisler tutarlarının gayrimenkuller toplamı içinde mütalâa edilmesi nedenleri hakkında 1964 yılı raporu ile ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1965 yılı konsolide bilâncosunda, kıymet toplamı 100 717 094,77 liraya ulaştığı görülen gayrimenkuller, 120 000 000 lira tutarındaki ödenmiş sermayenin % 35 ini aşarak % 83,9 u oranına yükselmiş bulunduğundan, bu durum, 5433 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin (Döner sermayenin ödenmiş miktarının yüzde otuzbeşinden fazlası gayrimenkullere yatırılmaz) tarzındaki sekizinci fıkrası hükmüne uygun düşmemektedir.

Halen Millet Meclisi İhtisas Komisyonlarında bulunduğu anlaşılan ve sermayenin 1 000 000 000 liraya çıkartılmasını öngören tasarı kanunlaştığı takdirde bu duruma kanuni bir vecheye verilmiş olacaktır.

B) Pasifin İncelenmesi :

I - Bilânçonun pasifinde bulunan hesaplardan sermaye ve ihtiyatlar dışında kalan hesaplarda ilişik görülmemiştir.

II - Sermaye hesabı :

1 . 3 . 1950 tarih ve 5433 sayılı Kanunla kurulmuş bulunan Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Döner Sermaye Hesabına Zirai Kombinalar ve Devlet Zirai İşletmeleri Kurumundan 87 178 719,70 lira sermaye devredilmiş, bundan katma bütçeye ait demirbaşlar ve Atatürk Orman Çiftliği varlıkları düşüldükten sonra kalan 76 145 731,24 liraya Hazine'den devreden muhtelif varlıklar ve mütaakıp yılların kârlarının % 75 inin ilâvesi ile 1965 yılında sermaye miktarı 231 841 976,90 liraya ulaşmıştır.

5433 sayılı Kanunun 11 nci maddesi ile Genel Müdürlüğe 120 000 000 lira döner sermaye tahsis edilmesine rağmen, Kuruluş Kanununun 12 nci maddesi gereğince Hazine'den devir alınan bâzi varlıkların ve elde edilen kârlardan katma bütçe hissesi ile % 25 yedek sermaye hissesi çıktıktan sonra kalan kısmının ilâvesi sonucunda 1965 yılında sermaye tutarı 231 841 976,90 liraya yükselmiş ve böylece tahsis edilmiş sermaye miktarı 111 841 976,90 lira aşılmıştır.

III - İhtiyatlar :

Kuruluş Kanununun 17 nci maddesi; yıllık sâfi gelirden katma bütçenin giderlerini karşılayacak kısım ayrıldıktan sonra artanın % 25 inin yedek sermayeye ayrılacağını öngörmektedir.

1965 yılında ihtiyatlara ayrılan miktar 55 004 973,56 liraya yükselmiş olup, bunun 4 000 000 lirası Türkiye Tiftik ve Yapağı Anonim Şirketine yapılan iştirak için ihtiyat olarak ayrılmıştır.

İhtiyat sermayenin kullanılmaksızın bloke edilmesini önlemek için Kuruluş Kanununun 17 nci maddesinin 2 nci fıkrasında: (16 nci maddenin ikinci fıkrasında yazılı hal haric olmak üzere yedek sermayeden ne gibi hallerde harcama yapılacağı Maliye ve Tarım Bakanlıklarının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile belirtilir.) hükmü bulunmaktadır.

Bu hükme dayanılarak Bakanlar Kurulunun 5 . 7 . 1954 gün ve 4/3262 sayılı Kararı uyarınca Haralarla Merinos Yetiştirme Çiftliği emrine 4 000 000 lira tahsis edilerek 1 000 000 lirası 1954 yılında 3 000 000 lirası da 1955 yılında ödenmiştir.

Yine Bakanlar Kurulunun 24 . 9 . 1955 gün ve 4/5899 sayılı Kararı uyarınca Türkiye Tiftik ve Yapağı Anonim Şirketi emrine 4 000 000 lira tahsis edilerek tamamı ödenmiştir.

1964 yılı raporunda da açıklandığı üzere :

a) 867 sayılı Kanuna tabi Haralar ve Merinos Yetiştirme Çiftliğine Bakanlar Kurulunun 5 . 7 . 1954 günlü ve 4/3262 sayılı Kararnamesine göre ödenen söz konusu 4 000 000 liranın, Devlet Üretim Çiftlikleri (Döner Sermaye) sinden yardım olarak değil; Tarım Bakanlığına bağlı Haralar ve Merinos Yetiştirme Çiftliği ile Hayvancılık konusunda işbirliği yapılmak üzere tahsis edildiği göz önünde tutularak adı geçen kuruma verilen 4 000 000 liranın, Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü döner sermayesine iade edilmek üzere, nemasiyle birlikte geri alınması gerekli görülmüştür.

b) 24 . 9 . 1965 gün ve 4/5899 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca; Türkiye Tiftik ve Yapağı Anonim Ortaklığına katılma payı olarak (Yedek sermaye) den 4 000 000 liranın ödenmesi, 5433 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin ikinci fıkrasına ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 466 nci maddesinin üçüncü fıkrasında sarf yerleri gösterilmiş olan (Kanuni yedek akçe)

teriminin genel anlam ve amacına uygun düşmediğinden (Yedek sermaye) yerine, (Anasermaye) den karşılanmasının daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

5. — Kâr ve zarar hesabı :

1965 yılı bilânço devresi 43 242 259,62 lira kârla kapatılmıştır. 1964 yılı ile mukayese edildiğinde 7 229 805,89 liralık kâr artışı görülmektedir.

İşletme faaliyetlerine göre kâr - zarar durumu şöyledir :

a) Toprak mahsulleri satışı :

Toprak mahsullerinden buğday, arpa, çavdar, susam ve meyvacılık şubesi satışlarından 38 811 836,55 lira kâr, diğer mahsul satışlarından ise 4 420 556,11 lira zarar edilmiştir.

Kışın normal geçmesi yağmurların zamanında yağması ve gübreliliğin tesiriyle randıman artışı olmuş, fakat toplu iş sözleşmesi sebebiyle işçi ücretlerinin artırılması dekar maliyetini yükseltmiş ve bâzı mahsul satışlarında zarar edilmiştir.

b) Hayvan mahsulleri satışı :

Toplu sözleşme gereğince işçi yevmiyelerine yapılan zam ve ilâve tediyeler ile hayvan mevcudunun fazlalaşması, yem miktarı ve fiyatlarının artmış olması sebebiyle hayvancılık şubesi satışları 3 623 690,98 lira zarar etmiştir.

c) Köylü ve çiftçiye tohumluk satışı :

Tohumluk arpa ve mısır satışlarından 475 486,82 lira zarar edilmiş, buna karşılık diğer tohumluk satışlarından 10 312 446,78 lira kâr elde edilmiştir.

d) Diğer satışlar :

Makina ve demirbaş satışlarından 283 403 lira hammadde ve malzeme satışlarından 826 921,19 lira kâr, çuval satışlarında ise 123 474,59 lira zarar edilmiştir.

e) Alman faiz ve komisyonlar :

68,40 liralık komisyon ödenmiş, buna karşılık komisyon ve faizlerden 922 801,23 lira alınmıştır.

Kâr ve zarar hesabının borç kısmı 11 671 650,75 lira zarar, alacak kısmı ise 54 913 910,37 lira kâr göstermekte olup, bilânço devresi 43 242 259,62 lira kârla kapatılmıştır.

Söz konusu kâr ve zararın işletmelere göre durumu, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

İşletmenin adı	Zarar		Kâr	
	Lira	K.	Lira	K.
1. Acıpayam		D.Ü.Ç.	6 342	84
2. Alpaslan	1 598 321	81		
3. Alıntova		»	12 812 067	61
4. Balâ		»	566 532	46
5. Ceylanpınar		»	15 778 431	92
6. Çiçekdağı	1 014 381	88		
7. Balaman		»	129 298	17
8. Ceiemen	922 805	37		
9. Gökhöyük	524 099	68		
10. Gözlü		»	2 395 405	47
11. Hatay	161 641	51		
12. Iğdır	1 513 029	83		
13. Koçuş		»	137 631	68
14. Konuklar		»	161 759	63
15. Malya		»	7 194 460	81
16. Polath		»	7 185 874	94
17. Turunçgiller		»	1 442 277	63

İşletmenin adı	Zarar		Kâr	
	Lira	K.	Lira	K.
18. Türkgeldi »	602 642	39		
19. Ulaş »	511 674	08		
20. Yalova »	192 092	01		
21. Merkez atelyesi »			672 691	83
22. Merkez »			1 800 183	54
Toplam	7 040 698	57	50 282 958	19
Sâfi Kâr	43 242 259	62		
Genel toplam	50 282 958	19	50 282 958	19

Genel Müdürlük kamu hizmeti gören bir kuruluş olduğundan sırf kâr amacıyla hareket etmemektedir. Bundan başka tohumlukları serdifika derecesine göre Millî Tohumluk Komitesiince tesbit edilen fiyatlar üzerinden çiftçilere; yemeklik hububat Toprak Mahsulleri Ofisi alım fiyatı üzerinden Ofise satılmakta, ayrıca damızlık fidanlar da maliyetinin altında Tarım Bakanlığınca tesbit edilen fiyatlara göre isteklilere verilmektedir.

Yukardaki tablonun bu hususlar göz önüne alınarak incelenmesi sonunda; arazisinin gayrimüsait ve kuruluş halinde olduğu anlaşılın bazı işletmeler zararlarının ve buna karşılık diğer işletmelerce elde edilen kârların normal sayılması gerektiği kanısına varılmıştır.

6. Yatırımlar :

Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 yılı yatırımları için konulan ödenek 25 488 000 lirası döner sermayeden 820 000 lirası katma bütçeden olmak üzere 26 308 000 liradır. Bu yatırımlar 21 işletmede 64 ü döner sermayeden 4 ü katma bütçeden olmak üzere 68 ana-proje üzerinden yapılmış ve durum aşağıdaki tabloda açıklanmıştır.

Yatırım çeşidi	Proje adedi	Konulan ödenek	Aktarmalardan sonraki ödenek	Uygulamada nakit harcama	% si
A) Döner sermaye Yat.					
1. Arazi ıslahı ve sulama	15	4 832 000	4 629 700	3 842 100	82,98
2. Çayır - mera ve yem bitkileri	15	944 000	928 700	751 600	80,10
3. Bağ - bahçe tesisi ve ağaçlandırma	14	421 000	803 300	722 800	88,95
4. Zirai inşaat ve tesisat	15	2 611 000	2 704 800	2 558 600	94,65
5. Tarım alet ve makinaları	1	13 925 000	13 666 500	13 666 500	99,87
6. Atelye tezgâh ve âletleri	1	150 000	150 000	122 000	81,40
7. Motorlu taşıt vasıtaları	1	1 425 000	1 425 000	1 370 000	96,10
8. Elektrojen Gr.	1	300 000	300 000	274 200	91,40
9. Damızlık sığır ihali	1	880 000	880 000	707 300	80,60
Toplam	64	25 488 000	25 488 000	23 722 800	93,07

Yatırım geçidi	Proje adedi	Konulan ödenek	Aktarmalardan sonraki ödenek	Uygulamada nakit harcama	% si
B) Katma bütçe Yat.					
1. Ziraî inşaat ve tesisat	3	320 000			
2. Tohum temizleme tesisleri	1	500 000	820 000	801 800	97,80
Toplam	4	820 000	820 000	801 800	97,80
Genel toplam	68	26 308 000	26 308 000	24 524 800	93,22

Yatırımlardaki genel harcama % 93,22 oranındadır.

7. Sonuç :

5433 sayılı Kanununun 1 nci maddesinde yazılı kuruluş amaçları içinde döner sermaye işletmesinin 5433 sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile yüklendiği görevlerden özellikle tohumluk, damızlık ve hayvancılık işlerinin iyi yürütüldüğü yetiştirici kursların açıldığı anlaşılmıştır. Kuruluş Kanununun 2 nci maddesinin a, c, ve f fıkraları hükümlerine paralel olarak söz konusu çalışmaların sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

a) Buğday ve arpa tohumluğu; anaç, sertifikalı, kontrollü ve derecesiz olarak yetiştirilmiş olan tohumlukların halka ve çiftçiye dağıtımına devam edildiği anlaşılmış ise de, konsolide bilanço raporunda, üretilen tohumluklardan 1965 yılında çiftçiye dağıtılan miktarların ne kadarının (sertifikalı ve kontrollü) ne kadarının da (derecesiz) olduğu belirtilmemiştir. Bundan sonraki konsolide bilanço raporlarında bu ayırımın yapılması faydalı ve yerinde olacaktır.

b) Hayvancılık işleri : Sığırcılığın ıslahı için Batı Almanya'dan 126 baş Brauncieh kombine süt ırkı getirildiği, koyunculukta çevre hayvanı olan kıvrıkcık ırkından süt ve yapağı için kıymetli damızlıkların elde edildiği, Ceylânpınar İşletmesinde ivesi süt ırkı koyunlarının süt veriminin fakültelerde yapılan iş bölümü sonunda artırıldığı, böylece Ceylânpınar ivesi koyunlarının yurt çapında önem kazandığı, büyük miktarda döviz önederek kumaş sanayii için yurt dışından getirilen Tops'un yurt içinde karşılanması amacı ile işletmelerin çoğunda merinoslaştırma çalışmalarına girişildiği; bu arada Malya Çiftliğinde Karaman - Merinos karışımından yağlı kuyruklu Merinos (Malya ırkı) adı verilen et ve yapağı ırkı temin edildiği, bunlardan elde edilen yavruların da çevre çiftçilerine damızlık olarak dağıtımına başlanıldığı, resmî ve özel sektörde bu damızlıkların aranıldığı anlaşılmıştır.

c) Kurslar : 1965 yılında Alpaslan, Altınova, Bâlâ, Ceylânpınar, Dalaman, Çiçekdağı, Gemen, Gözlü, Iğdır, Konuklar, Malya, Polatlı, Ulaş ve Yalova İşletmelerinde hayvancılık, Ziraat Sanatları, bağ, bahçe sebzeçilik kursu ziraat alet ve makinalarının kullanılması ve bakımı ile çayır - mer'a ve teknik sulama kurslarının açılarak köy çiftçilerinin bilgi ve görgülerinin artırılmasına çalışıldığı, ayrıca tarla günlerinin tertip edilerek çevre çiftçilerinin işletmelere getirilerek yapılan işlerin fiilen gösterildiği anlaşılmıştır.

Açıklanan duruma göre kurum genellikle kuruluş amaçlarına uygun çalışmıştır. Ancak, bilançonun aktifinin tahlilinde iştirakler bölümünde açıklandığı üzere kurumun Kauçuk Sanayii, Gima A. Ş. ve Güney - Doğu Sanayii ve Ticaret A. Şirketlerine sermaye vererek katılması kuruluş amaçlarına uygun bulunmamıştır.

Ayrıca bilanço tahlilinde söz konusu edilen sermaye limiti, yedek sermaye, gayrimenkullere yatırılan sermayenin % 35 i aşmış olması, yolundaki tenkid ve temenniler dışında kalan işlemlerin mevzuata uygun yürütüldüğü görülmüştür.

Arz olunur.

(Hasta)	(Bulunamadı)		
<i>Rıza Turgay</i>	<i>Kemalettin Tolluoğlu</i>	<i>Mehmet Karabacak</i>	<i>Ihsan Ögat</i>
Birinci Başkan	1. D. Başkanı	2. D. Başkanı	3. D. Başkanı
<i>Nihat Başakar</i>	<i>Vasfi İter</i>	<i>Celâl Çitici</i>	<i>Azmi Seyhan</i>
4. D. Başkanı	5. D. Başkanı	6. D. Başkanı	7. D. Başkanı
	(Bulunamadı)		
<i>M. Hüdaî Dümer</i>	<i>A. Rıza Toksöz</i>	<i>Reşit Örencik</i>	<i>Hikmet Öktem</i>
8. D. Başkanı	Üye	Üye	Üye
(İmzada bulunamadı)			
<i>Remzi Konakçı</i>	<i>Semiha Eren</i>	<i>Osman Çebi</i>	<i>Semiha Denizdöven</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
<i>Ali Orhon</i>	<i>Gültekin Aykurt</i>	<i>Abdurrahman Şahin</i>	<i>Servet Köksal</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
	(Hasta)		
<i>Bedri Rakunt</i>	<i>Muzaffer Gürcan</i>	<i>Hayri Gürsu</i>	<i>Veli Uyar</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
<i>Mehmet Çınarlı</i>	<i>Ali Sezener</i>	<i>Ihsan Tanyıldız</i>	<i>İlham Gövsa</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
<i>Orhan Saltcan</i>	<i>A. Mithat Testereci</i>	<i>M. Kemal Urkom</i>	<i>İ. Ziyaettin Yayböke</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
<i>M. Hulûsi Koç</i>	<i>Halit Özerkan</i>	<i>Hazım Dizdar</i>	<i>Necdet Çölaşan</i>
Üye	Üye	Üye	Üye
<i>Sena Aral</i>	<i>Necmettin Narlıoğlu</i>	<i>M. Kemal Ersun</i>	<i>Melek Hepding</i>
Üye	Üye	Üye	Üye

Sayıştay Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Sayıştay Komisyonu
Esas No. : 3/508
Karar No. : 28

19 . 7 . 1971

Yüksek Başkanlığa

22 . 5 . 1964 tarihinde yürürlüğe giren 468 sayılı Kanunun 5 nci maddesi hükmü uyarınca Sayıştayca incelenmesine başlanılan Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Döner Sermayesi 1965 takvim yılı genel bilançosuna ilişkin raporun Sayıştay ve dairesi temsilcileri hazır oldukları halde müzakeresi yapılmış ve Komisyonumuzca bilanço ve rapor üzerinde yapılan inceleme ile temsilcilerden alınan izahat sonucu üzerinde durulması gerekli görülen konular aşağıda maddeler halinde gösterilmiştir.

1. Bilançonun aktifinin incelenmesinde; (İştirakler Hesabı) içinde görülen Yapağı ve Tiftik A. Ş. Kauçuk Sanayi A. Ş. GİMA T. A. Ş. ve Güney - Doğu Sanayi ve Ticaret T.A.Ş. ne olan iştirakler üzerinde durulmuştur. Bunlardan, Kauçuk Sanayi T. A. Ş. tasfiye edildiğinden ve tasfiye sonucu gerekli işlemler yerine getirildiğinden bununla ilgili bir karar alınmamasına lüzum görülmemiştir.

M. Meclisi

(S. Sayısı : 399)

Türkiye Yapağı ve Tiftik A. Ş. nin ise Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile ortaklaşa faaliyette bulunabilecek nitelikteki konularla uğraştığı bu şirketteki 4 000 000 liralık iştirak 5433 sayılı Kanununun 2 nci maddesindeki amaca uygun bulunmuştur.

5433 sayılı Kanununun 2 nci maddesindeki amaca aykırı olarak üretim ve yetiştirme ile ilgili bulunmayan GİMA T. A. Ş. ndeki iştiraklerinin ise tasfiyesi cihetine gidilerek buradaki 200 000 liralık hissenin devri için gerekli çalışmaların yapılması temenniye şayan bulunmuştur.

Güney - Doğu Sanayi ve Ticaret A. Ş. ndeki iştiraklerinin ise devam edip etmemesi konusunun (her ne kadar faaliyet alanı Devlet Üretim Çiftliklerinininkine yakın ise de devamlı zarar ettiği göz önünde tutularak) genel müdürlüğün kendi ihtiyarına bırakılmasının uygun olacağı kararına varılmıştır.

2. Geçen yılda da değinildiği üzere bilançonun aktifinde (A) işaretli (sermaye) başlığı altında gösterilen söz konusu iştiraklerin bundan böyle bilançoda müstakil olarak gösterilmesinin Muhasebe tekniğine daha uygun düşeceği kanısına varılmıştır.

3. Bilançonun pasifinin incelenmesinde, Sermaye Hesabının 231 841 976,90 lira olarak gösterildiği anlaşılmıştır. Oysa, 5433 sayılı Kanununun 11 nci maddesiyle Genel Müdürlüğe 120 000 000 lira döner sermaye tahsis edilmiştir. Yine kuruluş kanununun 12 nci maddesi gereğince Hazine-den devralınan bâzı varlıklarla elde edilen kârlardan katma bütçe hissesiyle % 25 yedek sermaye hissesi çıktıktan sonra kalan kısmının bunun üzerine eklenmesi sonucunda sermaye yukarıda yazılı meblâğa yükselmiştir. Komisyonumuz fiilen kanuni haddin çok üstüne çıkan sermaye için tedvin yoluyla yeni bir limit tesbitini zorunlu görmüş ve bunun biran önce yerine getirilmesini temenniye şayan bulmuştur.

4. Pasifte yeralan ihtiyatların incelenmesinde, 4/3262 sayılı Bakanlar Kurulu kararnameyle Haralarda Merinos Yetiştirme Çiftliği emrine 4 000 000 liranın tahsis edilerek ödendiği görülmüştür. Kararnameye göre Devlet Üretim Çiftlikleri döner sermayesinden yukarıda yazılı kurumlara hayvancılık konusunda işbirliği yapılmak üzere tahsis edildiği anlaşılan bu paranın Genel Müdürlükçe yardım ve bağış niteliğinde görülerek bilanço ile ilgisinin kesildiği anlaşılmıştır. Sayıştayca düzenlenen raporda bu hususlar belirtilerek işbirliği yapılmak kaydıyla anasermayeden ödenmesi istenen mezkûr paranın nemasiyle birlikte geri alınması ve bilançoda gösterilmesi gerektiği öngörülmektedir. Buna karşılık dairesi temsilcileri kararname ile sözü geçen kurumlara tahsis edilen bu paranın hesabının da bu kurum hesaplarıyla Sayıştaya verildiğini ancak hesabın ıslahının her zaman mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre Komisyonumuz;

5 . 7 . 1954 gün ve 4/3262 sayılı Kararname hükümlerine sadık kalınması kayıt ve şartıyla:

a) Haralarla Merinos Yetiştirme Çiftliğine tahsis edilen 4 000 000 liranın yedek sermayeden değil, anasermayeden verileceği anlaşıldığından hesabın düzeltilmesini,

b) Söz konusu 4 000 000 liranın bağış niteliğinde verilmemiş olduğu anlaşıldığından, bu paranın Haralarla Merinos Yetiştirme Çiftliğine iştirak kabul edilerek bilanço ve muhasebe kayıtlarına alınmasını,

c) Nemasının takip ve takdirinin Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılmasını kararlaştırmış ve bu kararını Tarım Bakanlığına, Maliye Bakanlığına ayrıca, ilgisi yönünden Veteriner Genel Müdürlüğüne duyurulmasını gerekli bulmuştur.

Yine yedek sermaye ile ilgili olarak, 24 . 9 . 1965 gün ve 4/5899 sayılı Bakanlar Kurulu kararı uyarınca Türkiye Tiftik ve Yapağı A. O. na katılma payı olarak verilen 4 000 000 liranın yedek sermayeden ödendiği anlaşılmıştır. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunundaki (yedek akçe) teriminin genel anlam ve amacına uymayan bu ödemenin yedek sermayeden değil, anasermayeden verilmesi geerkeceği ve hesapların bu şekilde ıslahının uygun olacağı kararlaştırılmıştır.

Raporda belirtilen diğer hususlarda uygunluk sağlandığı ve üzerinde durulacak başkaca önemli bir nokta bulunmadığı anlaşılmıştır.

Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı genel bilânçosunun onanmasına mütedair olarak Komisyonumuzca hazırlanmış bulunan işbu kanun teklifi Genel Kurulun Yüce tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygiyle sunulur.

Sayıştay Kom. Başkanı	Sözcü	Kâtip	
Sinop	Antalya	Maraş	Afyon K.
M. Kaptan	R. Eker	V. Kadioğlu	K. Uysal
Burdur	Ordu	Uşak	
M. Özbey	C. Ekinci	F. Uğrasızoğlu	

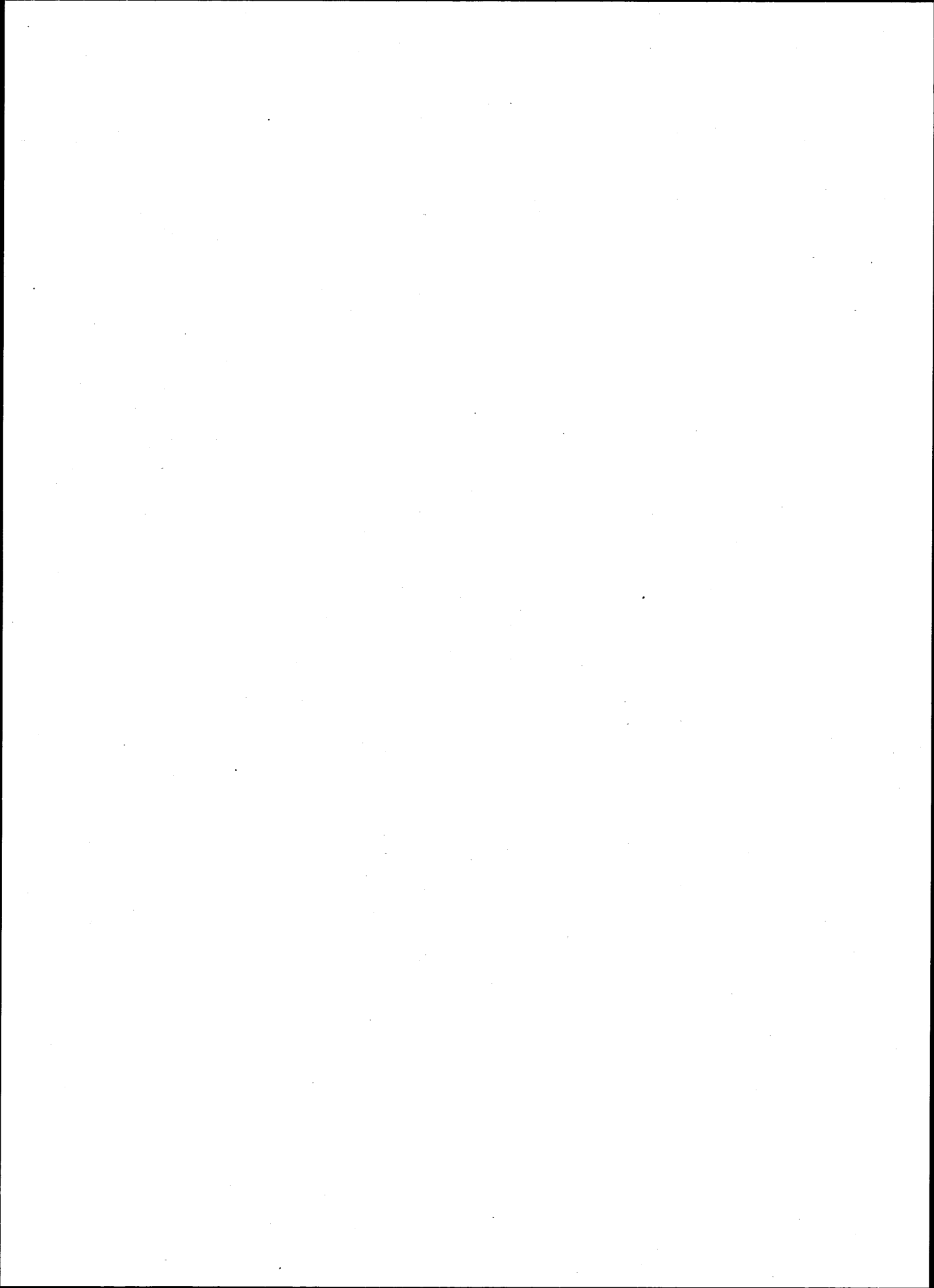
SAYIŞTAY KOMİSYONUNUN TEKLİFİ

(Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 yılı Genel bilânçosunun onanmasına dair kanun teklifi.)

MADDE 1. — Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 takvim yılı Döner Ser-maye Genel bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Tarım ve Maliye Bakanları yürütür.

Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün 1965 yılı bilançosu

AKTİF	Lira		K.		Lira	K.	PASİF	
	Lira	K.	Lira	K.			Lira	K.
I - Sermaye hesabı :							I - Sermaye :	231 841 976 90
a) İştirakler	5 234 759	59					II - İhtiyatlar	55 004 973 56
b) Merkez Bankasındaki yedek sermaye	3 771 865		9 006 624	59			III - Karşılıklar	1 502 555 92
							IV - Alacaklılar	5 346 160 24
							V - Mutavassıt ve Muvak. Hes.	20 724 966 77
II - Sabit kıymetler :								
a) Gayrimenkuller	100 717 094	77					Toplam	314 420 633 39
b) Menkuller	88 576 137	25					VI - Kâr	43 242 259 62
c) Canlı demirbaşlar	9 349 376	42						
							Toplam	357 662 893 01
Toplam	198 642 608	44					VII - Nâzım hesaplar	35 055 332 87
Düşülen amortismanlar	76 850 554	78	121 792 053	66				
III - Mütedavil kıymetler :								
a) Canlı Stoklar	474 253	37						
b) Hammadde malzeme stoku	37 411 124	77						
c) Mahsul stoku	10 586 870	93						
d) Kasa ve bankalar	57 276 943	59						
e) Borçlular	60 132 257	84						
f) Ziraî hazırlık ve ekimler	41 686 032	68	207 567 483	18				
IV - Sair aktifler :			19 296 731	58				
V - Nâzım hesaplar :			35 055 332	87				
Genel toplam			392 718 225	88			Genel toplam	392 718 225 88

M. Meclisi

(S. Sayısı : 399)

